

A gyógyszerészet történetéből

Gyógyszerészet 18. 265—266. 1974.

KOSZTKA MIHÁLY TIVADAR

(1853—1919)

DR. KOLOZS CSABA

Kosztka Mihály Tivadar, művész nevén Csontváry Kosztká Tivadar, volt gácsi gyógyszerész, világhírű festőművész, születésének 120. évfordulója alkalmából a szerző helyesnek találja, hogy a gyógyszerészet is megemlékezzék nagy fiáról. A Magyar Posta bemutatja Csontváry művészetét egy emléksoron, az Orvosi Hetilap pedig két közleménnyel is áldoz a nagy festő emlékének. Kora társadalma félreismerte művészetét s különöségei, újszerű látásmódja miatt pszichopátának tartották. Ennek a véleménynek azonban tudományosan megalapozott oka nincs, bár kétségtelen, hogy a szegedi árvíz alkalmával szerzett benyomásai, a társadalom értetlensége, elszigetelődése a polgári társadalomtól, rányomja bélyegét művészetére. Ennek ellenére mégis ő a világ egyik legkiválóbb „platin-air” festője, s mint a legtöbb hívatott művész, a legnagyobb meg nem értésben és nyomorban hal meg. Művészetét csak az utókor értékelni kellőképpen s helyezi az őt megillető művészi magaslatra.

*

Százhusz éve született, művész nevén Csontváry Kosztká Tivadar, hazánk kiemelkedő festőművésze, aki élete nagy részében, gyógyszerészként dolgozott. Ebből az alkalomból a Magyar Posta bélyegsorozatot jelentetett meg a nagy művész válogatott alkotásainak reprodukcióival, az Orvosi Hetilap pedig 1973 évi július 1-i számában két megemlékezést is közölt: Dr. Tóth Andrástól „Csontváry, a gyógyszerész” és Faludy Anikótól „Csontváry Kosztká Tivadar a »nap-ut« festő” címmel illó, hogy mi, gyógyszerészek is megemlékezzünk róla ezen az évfordulón.

A fenti cikkekre nincs mit hozzátenni. Elmélyült tanulmányok alapján, a legszigorúbb tárgyilagossággal méltatják Csontváry életútját és sajátos látásmódú művészetét. Ezeken túlmenően a tévesen és alap nélkül informált közvéleménnyel szeretnék vitába szállni és eloszlanni emlékeről a társadalmi előítéleteket.

Számos kitűnő művészettörténész és pszichológus foglalkozott Csontváry személyiségével, életpályájával a mélyreható elemzések általában elvetik a vele kapcsolatban könnyelműen elfogadott s a társadalom egyes rétegeiben gyökeret vert azon tévhitet, hogy Csontváry pszichopata egyéniség volt.

Nem ildomos, hogy gyógyszerész szóljon bele az orvosok pszichopatológiai vitájába; megteszik ezt hozzáértőbb emberek abban a többszáz irodalmi műben, amelyek mind az ő életpályájáról, művészi törekvéseiről, sikereiről és kudarcairól szólnak. Nem is ez a szándék vezet, hanem az, hogy mint

pályatárs — gyógyszerész — a kollégák előtt eloszlassak egy már-már a köztudatba átvitt tévedést

Nagyon olcsó és tetszetős lenne a szólásmondással tartani és azt állítani, hogy a zsenit csak egy hajszál választja el az őrülttől. Az orvostudomány már árnyaltabban fogalmaz e tekintetben s elismeri pl., hogy a pszichotikus egyének az alkotás pillanatában, ill. pillanataiban nem a köznapi állapotukban vannak. De Csontvárynál még csak erről sincs szó

Életrajzának kutatói és saját visszaemlékezései sem utalnak semmi olyanra, mely a közhiedelem alátámasztására szolgálna. Kétségtelen, hogy átlagon felül tehetséges családból származott. Édesapja, aki szintén gyógyszerész volt, 60 évesen iratkozott be az orvosi fakultásra s el is végezte azt. Ez is minden bizonnyal rendkívüli teljesítmény és szokatlan ebben az életkorban. Egyik bátyja altábornagysággig vitte, ami — az akkori társadalmi viszonyokat tekintve — egy gyógyszerész gyermekénél szintén nem mindennapi tehetséget és akaratot tételez fel.

Az átlagon felüli emberek idegrendszere érzékenyebb; hajlamosak lehetnek hallucinációkra, elhivatottság megérzésére. Ezek a jelenségek ismeretek Csontvárynál. Viszont a nagyon is normális embert bizonyítja, hogy az elhivatottság megérzésével egyidejűleg élénk benne a kötelességérzet is, és az egyetemen tanuló apját anyagilag támogatva, mellőzi művészi ambícióit. Majd ezután — természetesen készülve a művészi pályára — oly mértékben felfejleszti gácsi gyógyszeritárát, hogy az megfelelő anyagi alapot szolgáltat művészi tanulmányai idejére. Ezek szerint a nagyon is racionális, józan gondolkodású emberre sütötte rá kora társadalma a „nem normális” bélyegét [1].

Nyilván többeknek feltűnt az a hasonlatosság, amely az ő életútja, s egy másik, korabeli, világhírű festőművész: Paul Gauguin sorsa között fedezhető fel. Mindketten életük negyvenes éveiben számolják fel rendezett polgári körülményeiket, s bátran nekivágnak festészetet tanulni. Mindketten hátat fordítanak a polgári társadalomnak s az esztétikumban, a mindennapitól eltérőben keresik eszményeiket.

Kétségtelen, voltak különöségei a művésznek és az is tény, hogy az átlagon felüli embert, a sajátos látásmódú zsenit, élete „szabályos” időszakában érték kisebb-nagyobb stresszek. Saját életrajzából ismeretes, hogy egyszer veszett kutya támadta meg gyermekkorában, s ifjúságában más veszélyhelyzeteket is átélt. A legnagyobb megrázkódtatás azonban a szegedi árvíz katasztrófa idején

érte, amikor is mint önkéntes, a mentésben részt vett. A sors csapása, amely szegényt, gazdagot, ifjút, öreget egyaránt sújtott, annyira megrázta, hogy ez az emlék később festészetében újra és újra felbukkan, képein visszatükröződik. Mentés közben két társával egy darabka szárazföldön rekedt, az ár elsodorta csónakjaikat és sokáig fáztak, éheztek, amíg kimentették őket. Ez a magárahagyatottság, a későbbi elszigeteltsége a társadalomban, a magányos fa szimbolikával jelentkezik művészetében. Ezt láthatjuk a „Magányos cédrus”, „A főhászok Udvöztető” c. képein. Ugyancsak magányos fa látható a „Sétalovaglás a tengerparton”, „A Baalbek naptemplom romjai” c. kompozíció középpontjában is. A mindenki mögött leselkedő sorsharag illusztrálását szolgálja képein egy-egy sötétruhás alak, mint pl. a „Mentőcsónakban” vagy „Mária kútja Názáretben” c. művén [2].

A huszadik század első évtizede után kezdődnek a testileg-lelkileg nehéz évek. A túlfeszített munka, az aszkézis, melyben élt, felőrölte erejét és energiáját, egyre jobban mutatkoztak rajta azok a tünetek, melyeket a közvélemény a bevezetőben említett negatív módon ítélt meg, s amely vélekedés sokáig fennmaradt a „bolond patikus”-ról.

Az árvízi mentéskor hörgurutot kapott, amely krónikussá vált, s ez végigkísérte egész életén, csak úgy, mint a meg nem értés is. Az első világháború éveiben a létalapját szolgáltatató gácsi gyógyszer-tár jövedelme egyre csökkent, a gyógyszerhiány mind fenyegetőbb méreteket öltött. A művész végül megélhetés nélkül maradt, majd kiegészítve a budapesti János Kórházban halt meg 1919-ben korunk egyik legkiválóbb festőművésze, az egykori gácsi gyógyszerész [3].

IRODALOM

1. Magyar Életrajzi Lexikon. Akadémia Kiadó, Bp. (1967). — 2. Gachot, F.: Csontváry. Inst. Littéraire. Új Idők, Budapest. — 3. Művészeti Lexikon Akadémia Kiadó, Bp. (1965).

Д-р Ч Колож: Михай Тивадар Костка (1853—1919)

По случаю 120. летней годовщины со дня рождения бывшего фармацевта из Гач, всемирноизвестного художника Михай Тивадар Костка, или под его псевдо-

нимом художника Тивадар Чонтвари Косика автор считает правильным чтобы и фармация вспоминала своего великого сына. Венгерская Почта представляет искусство Чонтвари на памятной серии, Ежедневник Врачей посвящает две статьи памяти великого художника. Общество той эпохи когда он жил не признавал его искусства и из-за причуд и новости его художественного зрения его считали психопатом. Однако данное мнение не имеет научно обоснованных причин, хотя безусловно, что впечатления во время наводнения в г. Сегед, непонимание со стороны общества, его изолированность от буржуазного общества оставили свой отпечаток на искусстве Чонтвари. Несмотря на это все же он является одним из самых выдающихся художников мира в стиле „plain air“ и как большинство рожденных художников он умер при непонимании и в большой нищете. Искусство его оценивается соответственно только патетиками, которые воздвигают его на заслуженный пьедестал художника.

Dr. Cs. Kolozs: M. T. Koszka (1858—1919), a Hungarian pharmacist and outstanding painter

On the 120th anniversary of the birth of the late M. T. Koszka, a world-famed painter known under the artist name Tivadár Csontváry Koszka, his life and career are recalled. As in the case of numerous other excellent artists, his art and concept had not been understood and appreciated in his time, nay, he had been regarded as extravagant. His isolated position among his contemporaries has stamped its mark onto his works, which were created by him while working as a pharmacist too. Just the same he has been regarded in the recent decades as one of the most outstanding plain air painter of his time. His memory has been honoured by the issue of studies and articles not only in art editions, but also in the medical press and even a series of post stamps has been issued in Hungary presenting some of his most famous paintings

Dr. Cs. Kolozs: M. T. Koszka (1858—1919) ein ungarischer Apotheker und berühmter Maler

Zum Anlass der 120-sten Jahreswende der Geburt von M. T. Koszka, dem in Ungarn als Apotheker wirkte und der unter der Künstlernahme Csontváry-Koszka, Tivadár als Maler den Weltruhm erreicht hatte, wird sein Leben und seine Persönlichkeiten wachgerufen. Seine isolierte Position in der damaligen bürgerlichen Gesellschaft wirkte auf seine Werke tief ein. Trotz seiner seltenen Manieren, wegen den er in seinem Zeit als ein Sonderling betrachtet, und seine Kunst nicht verstanden wurde, wird er seit einigen Jahrzehnten als einer der hervorragendsten Plainair-Maler der neueren Zeit anerkannt. Doch starb er noch unrekant in tiefer Elend und wurde nur durch die Nachwelt auf die verdiente Höhe gestellt.

(Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Tanács Gyógyszertári Központja 3501 Miskolc, Pf. 86.)

Érkezett: 1973. VIII. 30

IPHARMEX-KONGRESSZUS 1973

Binder, H.: Öst. Ap.-Ztg. 27 (52), 973 (1973)

A selyemiparáról híres Lyon városa volt 1973 októberében az IPHARMEX (International Pharmaceutique Exposition) kiállításának és a vele egy időben megtartott 6. kongresszusának színhelye.

Az IPHARMEX-et Franciaország és Svájc közösen létesítette azzal a céllal, hogy minden évben szakmai kiállítást rendezzenek. Ezek a kiállítások áttekintést nyújtanak a gyógyszerészeket érdeklő készülékek, gépek, berendezések, valamint gyógyszerek gyártása terén elért újabb eredményekről. A kiállítás színhelye

váltakozva az NSZK, Franciaország, Svájc és Olaszország. A szervezet állandó székhelye Genfben van. Az idén Lyonra esett a választás, ahol a nemzetközi vásárok megrendezésére szolgáló nagy terület erre kiválóan alkalmas. A kiállításon 250 cég mutatta be legújabb termékeit, és az egyéb látogatókon kívül mintegy 2500, Európa különböző városából érkezett gyógyszerész tekintette meg. A kiállítással egy időben szimpoziumot is rendeztek, mely a gyógyszerészet korszerű kérdéseivel, a patikák berendezésével, újszerű eszközök alkalmazásával stb foglalkozott [32].